

Utrikesministeriet
Enheten för människorättsdomstols-
och människorättskonventionsärenden
katja.fokin@formin.fi, OIK-40@formin.fi

Ärende: **BETÄNKNANDE GÄLLANDE RATIFICERING AV FN:s KONVENTION OM RÄTTIGHETER
FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING**

SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf (SAMS) tackar för möjligheten att ge utlåtande beträffande FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Utlåtandet har utarbetats i samarbete med SAMS medlemsförbund och Finlands Svenska Handikappförbund (FSH).

SAMS välkomnar ratificerandet av konventionen som är av stor betydelse för personer med funktionsnedsättning. Lika viktigt som själva ratificerandet är dock att man omsorgsfullt granskat till vilka delar den finländska lagstiftningen uppfyller konventionens krav och skridit till de åtgärder som krävs för att konventionen ska kunna ratificeras.

SAMS önskar likväl fästa uppmärksamhet vid några punkter som enligt oss kräver åtgärder innan konventionen kan ratificeras. Vidare vill vi ge några förslag till hur lagstiftningen kunde utvecklas för att ännu bättre genomföra de målsättningar och rättigheter som uppställs i konventionen.

1. Individens självbestämmanderätt

Individens självbestämmanderätt är en av konventionens allmänna principer. För att trygga självbestämmanderätten behöver artikel 5 om jämlikhet och icke-diskriminering, artikel 12 om likhet inför lagen, artikel 13 om tillgång till rättssystemet och artikel 14 om frihet och personlig säkerhet implementeras i den finländska lagstiftningen på ett tillfredsställande sätt.

Vad gäller personer med funktionsnedsättning är självbestämmanderätten för närvarande inte tryggad på ett tillräckligt sätt. Reglering av begränsningar i självbestämmanderätten saknas långt både inom social- och hälsovården. Också rättsskydd och stöd i att fatta beslut i frågor som gäller den egna vården är bristfälligt reglerade.

SAMS önskar framhålla att den under beredning varande lagen om självbestämmanderätt inom social- och hälsovården samt regleringen kring stöd i att fatta beslut bör ha trätt i kraft innan konventionen kan ratificeras.

För personer med utvecklingsstörning krävs ytterligare lagstiftningsåtgärder för att den finländska lagstiftningen ska anses uppfylla konventionens bestämmelser. I lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (specialomsorgslagen) stadgas om utövande av tvång inom ramen för specialomsorgen (32 §, 33 §, 37 §, 38 § och 42 §). Ur bestämmelserna framgår inte i vilka situationer man kan tillgripa begränsande åtgärder. Bestämmelserna tryggar heller inte individens rättsskydd eller självbestämmanderätt på ett tillräckligt sätt.

Enligt SAMS uppfyller specialomsorgslagens 42 § inte konventionens krav om på självbestämmanderätt. Detta gäller även de övriga ovan nämnda bestämmelserna i tillämpliga delar. För att konventionen ska kunna ratificeras är det därför nödvändigt att nämnda bestämmelser upphävs till dessa delar. Självbestämmanderätten och rättsskyddet för personer med utvecklingsstörning bör tryggas inom ramen för den under beredning varande lagen om självbestämmanderätt inom social- och hälsovården.

2. Delaktighet i arbetslivsfrågor

SAMS konstaterar att funktionsnedsatta personers delaktighet i koordineringsuppdraget (artikel 33.1) och övervakningsuppdraget (artikel 33.2) är tillräcklig. **På grund av att funktionsnedsatta personers ställning på arbetsmarknaden ofta är svag, är det nödvändigt att trygga gruppens delaktighet också i frågor som hör till arbetslivet. Den föreslagna modellen där övervakningen av diskriminering i arbetslivet indirekt övervakas av riksdagens justitieombudsman garanterar enligt oss inte en tillräcklig delaktighet i arbetslivsfrågor.**

3. Skälig anpassning

Konventionen förutsätter att man tryggar rätten till skälig anpassning i arbetslivet och i studier. I betänkandet konstaterar man att det i sista hand är rättsväsendet som avgör vilka anpassningar som är skäliga. SAMS anser att det är nödvändigt att få ett beslut om skälig anpassning utan oskäligt dröjsmål. På grund av långa handläggningstider och brist på nödvändig sakkunskap och erfarenhet, är rättsväsendet därför inte det optimala forumet för att avgöra dessa ärenden.

SAMS föreslår att likabehandlingsombudsmannen kunde vara bäst lämpad att avgöra vilka anpassningar som är skäliga. Alternativt kunde dessa frågor avgöras av övervakningsmyndigheten i artikel 33.2.

4. Myndigheters tillgänglighet

Konventionen innehåller bestämmelser om tillgänglighet, bl.a. vad gäller information och kommunikation hos myndigheter. Såsom framförs i betänkandet har vissa grupper av personer med funktionsnedsättning, såsom personer med syn- eller hörselskada, särskilda rättigheter som möjliggör kommunikation.

Även andra grupper av personer med funktionsnedsättning behov av stöd för att kunna ta del av information. För närvarande tillgodoses dessa behov genom olika typer av särskilda lösningar, exempelvis genom rätten till intressebevakare enligt lagen om förmyndarverksamhet.

SAMS önskar dock understryka att man inte kan åstadkomma en tillfredsställande tillgänglighet till myndigheternas information och kommunikation enbart med hjälp av särskilda lösningar riktade till olika grupper av personer med funktionsnedsättning. Önskvärt vore istället att möjligast många personer kunde kommunicera med och ta del av en myndighets information utan behov av särskilda lösningar. Detta gäller både information som riktas till allmänheten, exempelvis i form av datasystem och broschyrer, och information, såsom höranden och beslut, som riktas till en enskild person.

Till denna del kunde den finländska lagstiftningen utvecklas. Enligt 20 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet har myndigheterna visserligen en skyldighet att tillhandahålla information på ett för allmänheten lättillgängligt sätt. Bestämmelsen gäller dock enbart information riktad till allmänheten och sättet att publicera informationen.

SAMS anser därför att det vore berättigat att införliva tillgänglighet som ett krav på grunder för god förvaltning enligt 2 kap. förvaltningslagen. Myndigheternas tillgänglighet kan i praktiken förbättras enbart med långsiktigt arbete och avsaknaden av reglering är därför ändå inte enligt oss ett hinder för ratificering av konventionen.

5. Terminologi

Vi vill slutligen understryka att det är viktigt att översättningen av konventionstexten till svenska är genomtänkt och använder den rätta terminologin. Texten kommer att användas som referens en lång tid framöver och är ett viktigt verktyg för att förverkliga konventionens rättigheter.

Nina af Hällström
verksamhetsledare, SAMS

Ulf Gustavsson
verksamhetsledare, FSH

Sakkunnig: Erik Munsterhjelm, SAMS, juridiskt ombud, VH, jur.mag.